

Ryszard Groń

"Historia de la espiritualidad cristiana : 700 autores espirituales, 50 asociaciones y movimientos de nuestra Iglesia actual", Philippe de Lignerolles, Jean-Pierre Meynard, Burgos 2007 : [recenzja]

Collectanea Theologica 78/4, 221-224

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Philippe de LIGNEROLLES, Jean-Pierre MEYNARD, *Historia de la espiritualidad cristiana. 700 autores espirituales, 50 asociaciones y movimientos de nuestra Iglesia actual*, Monte Carmelo, Burgos 2007, ss. 631.

Hiszpańskie Wydawnictwo Karmelitańskie Monte Carmelo z Burgos wydało kolejną pozycję z dziedziny duchowości, tym razem tłumaczoną z języka francuskiego. Tytuł i podtytuł utworu wskazują, że autorzy chcieli w nim przedstawić historię duchowości chrześcijańskiej, biorąc pod uwagę 700 autorów z dziedziny duchowości. Taki był zamiar francuskiego wydania; hiszpańska wersja została dodatkowo wzbogacona o 50 zrzeszeń i ruchów dzisiejszego Kościoła.

Czy była potrzeba wydania podobnej książki? Po okresie świetnego rozkwitu w ostatnim stuleciu, gdy ukazały się bardzo fachowe i szczegółowe rozprawy na temat duchowości i jej historii, obecna pozycja okazuje się kolejną, jedną z wielu, mającą raczej niefachowy i pobieżny charakter. I chyba na tym polega jej rola. Autorzy nie postawili nawet pytania, czy była ona potrzebna, tylko przystąpili do jej napisania. W krótkim *Wstępie* zaznaczają tylko, że w obliczu pluralizmu religijnego, dezorientacji i podejrzliwości ludzi odnośnie do różnych systemów religijnych, lepsze okazuje się ukazanie bogactwa spisanego doświadczenia duchowego niż historii dogmatów. Pod tym względem chrześcijaństwo ma bardzo bogatą literaturę, którą przedstawiają tylko pobieżnie w celu ogólnej orientacji (s. 7).

Za kryterium autorzy obrali porządek historyczny, opisując po kolei sylwetki poszczególnych postaci (700), które zaznaczyły się w historii chrześcijaństwa. Jako że okres patrystyczny (do ok. VIII-IX w.) jest dość dobrze znany i omawiany, postanowili go potraktować rzeczywiście bardzo pobieżnie, koncentrując się bardziej szczegółowo na wiekach X-XX. Przy opisie każdej postaci i ruchu duchowego można zauważyć krótką (francuską oraz ich hiszpańskie tłumaczenia, jeśli takie się pojawiły) notę bibliograficzną oraz prezentację doktryny duchowej danego autora; ominięto ją w przypadku autorów jeszcze żyjących.

Książka, oprócz *Wstępu* i *Elementów bibliograficznych*, zawiera 7 rozdziałów, specjalny dodatek (*Apendice*) omawiający wspomniany dodatek hiszpańskiej edycji o ruchach i zrzeszeniach chrześcijańskich, alfabetyczny wykaz używanych słów z dziedziny duchowości (*Glosario*), indeks autorów duchowych; na końcu jest umieszczony spis treści. Na trzon książki złożyło się siedem rozdziałów omawiających zamiar autorów w chronologicznym porządku.

Pierwszy rozdział omawia postacie duchowości chrześcijańskiej z okresu Ojców Kościoła, czyli tych, którzy dawali podstawy teologii i duchowości chrześcijańskiej. Autorzy omawiają tu po kolei: ojców apostołskich, apologetów, pisarzy literatury antyheretycznej końca II w., tzw. moralistów z III w., przed-

stawiciele złotego wieku Ojców Kościoła (IV-V w.): greckiego, łacińskiego, początków monastycyzmu, wreszcie wczesnego średniowiecza (VI-VIII w.).

Drugi rozdział omawia epokę karolińską, czyli okres od VIII do końca IX w., przedstawiając niektóre jego ważne postacie. Okres duchowych pisarzy zakonnych obejmuje trzeci rozdział omawianej pozycji. Autorzy podzielili go na:

- mnichów: benedyktynów, przedstawiciele z Cluny, Wilhelma z St. Thierry, cystersów, pozostałych mnichów i mniszki z Citeaux, kartuzów;

- kanoników regularnych: premonstratów, wiktorynów, pozostałych kongregacji kanoników;

- przedstawiciele zakonów żebraczych: dominikanów, franciszkanów, karmelitów, pustelników św. Augustyna, serwitów N. M. P.;

- przedstawiciele zakonów militarnych (św. Jana z Jerozolimy, czyli kawalerów maltańskich, kawalerów teutońskich, templariuszy, kawalerów Świętego Grobu;

- pisarze zakonów szpitalnych: św. Łazarza (łazarystów), św. Antoniego (antonistów), Ducha Świętego, św. Jana Bożego;

- reprezentatów zgromadzeń parających się wykupywaniem niewolników i jeńców: Najświętszej Trójcy (trynitarystów), Najświętszej Maryi Panny Miłosierdzia (mercedariów);

- przedstawiciele Kościoła Wschodniego X-XIII w.

Czwarty rozdział obejmuje okres niepokoju i narodzin duchowości świeckiej, przypadający na XIV-XV w. Na tle moralno-politycznego upadku autorytetu papieskiego, autorzy omawiają czołowych pisarzy duchowych: kartuzów, dominikanów, franciszkanów, karmelitów, nowych zgromadzeń (brygidek, minimów, anuncjatek), przedstawiciele kleru świeckiego, wreszcie ludzi świeckich. Specjalne miejsce zajmuje tu duchowość reńsko-flamandzka, tzw. *devotio moderna*, begardów i beguinek. Cały rozdział znów kończy opis niektórych postaci Kościoła wschodniego tego okresu.

Piąty rozdział zajmuje się omówieniem sylwetek duchowych protestantyzmu i kontreformacji katolickiej. Obok prekursorów i przedstawicieli reformy protestanckiej w wielu krajach, znajdujemy zwolenników mistyki panteistycznej oraz ożywienia duchowego katolicyzmu potrydenckiego: jezuitów, oratorianów, karmelitów zreformowanych przez Teresę od Jezusa i Jana od Krzyża, Karola Boromeusza, wreszcie przedstawiciele istniejących dotychczas zgromadzeń zakonnych. Cały rozdział znów wieńczy opis postaci Kościoła wschodniego XVI w.

Szósty rozdział omawia ożywienie religijne XVII w., jego dewiacyjne formy mistyczne z XVIII w. oraz reakcja na nie. W ramach pierwszej kategorii, autorzy wzmiankują przedstawiciele ożywienia i żywotności religijnej starych i nowych zakonów czy zgromadzeń, w tym narodzin i formacji duchowej świeckich

(salezjanie), kapłanów, misjonarzy (oratorianie, sulpicjanie, eudyści, lazaryści), wychowania katolickiego (pijarzy), działalności miłosierdzia, itd. W przypadku dewiacji i „przejaskrawień” w dziedzinie mistyki XVIII w. omówiono postaci związane z ruchem jansenizmu i kwietyzmu, oraz reakcje antimistyczne redemptorystów, pasjonistów, sióstr miłosierdzia. Miało to również odbicie w łonie protestantyzmu w postaci ruchu pietyzmu, purytanizmu, braci morawów, metodyzmu, kwaków, ruchu milenarystycznego, ruchu socjalnego. W końcu autorzy omawiają przedstawicieli Kościoła wschodniego XVII i XVIII w.

Siódmy rozdział obejmuje mistykę XIX-XX w. w jej różnych formach. Z XIX w. autorzy omawiają przedstawicieli odnowy starych zakonów i kongregacji kościelnych, fundatorów nowych kongregacji męskich i żeńskich, misjonarzy, oraz inne ważne figury tego wieku. Z XX w. kontynuują opisy wielu postaci z zakonów i kongregacji, które odbiły swe piętno w tym wieku, uwzględniając protestantyzm (w tym ruch ekumenizmu i kwestie społeczne) i prawosławie. Wreszcie wymienia się nowe soborowe formy eklezjalne z ich przedstawicielami (Taize, diakonisse).

Apendyks dodany przez redakcję Monte Carmelo jest jakby uzupełnieniem dzieła o element posoborowy w Kościele katolickim, zawiera bowiem ruchy i organizacje katolickie wyrosłe poniekąd z ustaleń II Soboru Watykańskiego (1962-1965), i dotyczą osób, które jeszcze żyją. Redakcja postanowiła je tu przedstawić, ponieważ widać ich wielki wpływ na oblicze duchowe współczesnego świata. Wśród 50 ruchów omówiono m. in.: Akcję Katolicką, Chrześcijańską Akcję Kulturową, Adoracje Nocne, Apostolstwo Modlitwy, Arka Jean Vaniera, Caritas św. Wincentego de Paul, Rodziny Nazaretańskie, Drogę Neokatechumenatu, Bractwa Maryjne, Wspólnoty Życia Chrześcijańskiego, Wspólnotę św. Egido, *Comunione et liberatione*, organizację Chrześcijańskie bez Granic, Kursy Chrześcijaństwa, Spotkania Małżeńskie, Focolari, Grupy Modlitw Terezańskich, Braterstwo Pracy Akcji Katolickiej, Studencką Młodzież Katolicką (JEC), Pracującą Młodzież Katolicką (JOC), Legion Maryi, Milicia N. M. P., Misjonarzy Nadziei, Ruch Rodzin Chrześcijańskich, Oazy, Misyjny Ruch Ekumeniczny, Trzeci Zakon Karmelu (Karmel Świecki), Odnowę Charyzmatyczną, Dzieło Schonstatt, Zrzeszenie Laikatu Sigueme, itp.

Wydawnictwo Monte Carmelo ma duże zasługi w krzewieniu i popularyzacji współczesnej duchowości i od dłuższego czasu nie jest to już tylko duchowość ściśle karmelitańska, dla której zostało szczególnie powołane. Niniejsza pozycja jest jednym z tych przykładów. Nie jest ściśle fachowym dziełem, chociaż i takimi się szczyli Monte Carmelo. Prezentowana książka ma dotrzeć do każdego czytelnika, tzw. laika, by mógł mieć ogólne rozeznanie odnośnie do różnorodności mistyki chrześcijańskiej widzianej z jej praktycznej stro-

RECENZJE

ny. I na tym polega jej wielki walor: daje krótki fachowy przegląd historyczny różnych mistycznych doświadczeń chrześcijan zakochanych w Bogu i bez reszty Mu oddanych. Pokazuje również wspaniałe owoce, jakie z tego wynikają, mogąc dopingować czytelnika do ich naśladowania w formie, jaka być może mu najbardziej odpowiada.

ks. Ryszard Groń

Sylwester MATUSIAK, *Kirche und Politik. Die politische Dimension des Laienapostolats im Licht der Ekklesiologie des Zweiten Vatikanischen Konzils*, München 2005.

Książka Sylwestra Matusiaka zatytułowana – w polskim tłumaczeniu – *Kościół i polityka*, zawiera teologiczno-moralną analizę politycznego wymiaru apostołstwa świeckich w świetle eklezjologii II Soboru Watykańskiego.

Podjęta tu problematyka jest ważna zarówno od strony teologicznej, jak też niezwykle aktualna we współczesnym świecie i w Kościele. Bowiem wśród wielu i wielorakich form zaangażowania chrześcijan w sprawy świata jest też uczestnictwo w życiu politycznym. Tak było od początku istnienia Kościoła, gdyż już starochrześcijański pisarz stwierdzał, że chrześcijanie „biorą udział w życiu publicznym jako obywatele” (*List do Diogeneta*, 5,5). Problem ten staje się coraz bardziej aktualny, gdy w czasach nowożytnych zaczyna się rozwój społeczeństw demokratycznych. Wraz ze zwiększającą się możliwością decydowania o sprawach politycznych, zwiększa się też potrzeba udziału wszystkich obywateli, w tym także chrześcijan, w życiu publicznym. Pojawiają się też nowe formy tego udziału oraz płaszczyzny społecznych zadań, na których chrześcijanie wypełniają swą obywatelską powinność służby drugiemu człowiekowi. Towarzyszy temu troska Kościoła w postaci odpowiednich dokumentów, zawierających rozumienie tych zadań i ich interpretacja ze strony Urzędu Nauczyielskiego.

W ostatnim półwieczu szczególne znaczenie w tym względzie miało nauczenie II Soboru Watykańskiego oraz dokumenty posoborowe, w tym przede wszystkim papieża Jana Pawła II. Do najważniejszych dokumentów w tym względzie należą: soborowa konstytucja *Gaudium et spes*, dekret tegoż Soboru *Apostolicam actuositatem*, adhortacja apostołska Jana Pawła II *Christifideles laici* oraz wydany w 2002 r. dokument Kongregacji Nauki Wiary *Nota doktrynalna dotycząca pewnych kwestii związanych z udziałem i postawą katolików w życiu politycznym*. Treść tych dokumentów jednoznacznie wskazuje, że aktywność chrześcijan na polu polityki wyraża się w działalności laikatu jako świe-